

УДК 378.14:378.4

ПРОЕКТНА ДІЯЛЬНІСТЬ ЯК ЧИННИК ФОРМУВАННЯ КРОС-КУЛЬТУРНОЇ ПРОФЕСІЙНОЇ КОМПЕТЕНЦІЇ СТУДЕНТІВ ВИШІВ КУЛЬТУРИ

Орлова О.В.

Відокремлений підрозділ «Миколаївська філія
Київського національного університету культури і мистецтв»

Стаття присвячена проблемі формування крос-культурної професійної компетенції майбутніх фахівців-сфери культури в процесі навчання іноземній мові, що є основою глобального розуміння культури та сприяє ефективному міжкультурному діалогу та взаєморозумінню. Аналізується роль проектної діяльності в формуванні крос-культурної професійної компетенції майбутніх фахівців сфери культури.

Ключові слова: крос-культурна професійна компетенція, проектна діяльність, міжкультурна комунікація, мовленнєві уміння і навички, полікультурне середовище.

Постановка проблеми. Проблема вдосконалення системи професійної підготовки майбутніх фахівців сфери культури набуває останнім часом особливої актуальності у зв'язку із інтернаціоналізацією вищої освіти, інтеграцією України у європейський та світовий освітній простір, розширенням процесів міжнародної взаємодії, запровадженням досвіду вищих навчальних закладів.

Це спонукає до пошуку шляхів оновлення змісту і форм іншомовної підготовки студентів з метою підготовки конкурентоспроможного вітчизняного фахівця культурного профілю. Навчання іноземних мов на сучасному етапі розглядається як створення умов для усвідомлення відмінностей у рідній та іншомовній культурі, виховання толерантного ставлення до представників інших народів, зниження рівня етноцентризму, формування крос-культурної грамотності й компетенції, навичок іншомовної міжкультурної комунікації.

Вирішення окреслених завдань можливе за умови, якщо під час професійної підготовки у вищих навчальних закладах культури забезпечити високий рівень мовно-професійної підготовки, яка сприятиме вирішенню складних проблем міжкультурної комунікації.

Отже, необхідно враховувати що сучасному суспільству потрібні фахівці, здатні вільно орієнтуватися в складних соціокультурних обставинах, здійснювати повноцінні контакти з представниками інших країн і культур в різних сферах людської діяльності, активно реалізовувати свій особистісний потенціал у професійній та творчій діяльності.

Встановлення крос-культурних відносин із країнами зарубіжжя, участь і програмах мобільності студентів та викладачів вимагають від сучасної освіти певної відповідальності за підготовку фахівців, а необхідність спілкування, потреба у взаєморозумінні та продуктивній співпраці, у свою чергу, спонукають до між-

культурної комунікації, що є нездійсненною без оволодіння практичними знаннями, вміннями та навичками спілкування. Слід зазначити, що взаємодія України та іншомовного культурного простору значною мірою впливає на вітчизняний освітній процес, породжуючи проблему пошуку ефективних підходів в процесі навчання іноземних мов.

Аналіз останніх досліджень і публікацій. Більшість останніх розробок, що стосуються комунікативних ускладнень між представниками різних культур, належать американським і західно-європейським дослідникам (У. Гудікунст, С. Кім, С. Кітаяма, Г. Маркус, Р. Нісбетт, Г. Тріандіс, Е. Холл, Г. Хофстед та ін.) і базуються на аналізі культурних систем за чотирма основними параметрами (владна дистанція, уникнення ситуацій непевності, індивідуалізм vs. колективізм, маскуліність vs. фемініність) і встановленні кореляцій між ними та певними культурними проявами.

Проблемою формування крос-культурної компетенції студентів займалися Г. Антипова, Ж. Войнова, О. Донських, І. Морковіна, Ю. Сорокін, С. Тер-Мінасова. На їхню думку, навчання спілкуванню між людьми різних націй стає можливим завдяки розумінню та врахуванню соціокультурного чинника, зокрема національних, специфічних особливостей різних компонентів культур-комунікантів. Питанням формування професійної компетентності присвячено достатню кількість психолого-педагогічних досліджень. Так, формування професійної компетентності студентів вивчалось В. Адольфом, Ю. Варданян, А. Кочневим, І. Родіоновою та ін. Необхідно відмітити, що педагоги і психологи все помітніше усвідомлюють гостру потребу у створенні та використанні особистісно-орієнтованих педагогічних технологій, до яких відносять і проектну технологію (Дж. Дьюї, Є. Полат, С. Шишов, О. Кобернік, Н. Матяш, В. Симоненко, О. Пехота та ін.).

Виділення не вирішених раніше частин загальної проблеми. Процеси глобалізації та міжнародної інтеграції в різних сферах знайшли своє відображення в системі освіти, а саме привели до необхідності переосмислити цілі, завдання і зміст навчання іноземних мов на всіх рівнях. Новому баченню реалізації принципу «вивчення мови і культури» сприяли, з одного боку, об'єктивні зміни у світі і, зокрема, зміни відносин нашої країни з іншими країнами – активізація «діалогу культур», більш глибоке розуміння полікультурності світу і цінності кожної етнокультури. З іншого боку, поява великої кількості крос-культурних досліджень, формування нових міждисциплінарних наукових напрямів, наприклад, таких, як лінгвістична прагматика, міжкультурна комунікація, лінгвокультурологія. Саме тому питання формування не тільки комунікативної, але й міжкультурної компетенції в процесі навчання іноземної мови і культури стоять у центрі уваги вчених (Н.І. Алмазова, В.Г. Апальков, І.Л. Бім,

О.Г. Поляков, В.В. Сафонова, В.П. Фурманова, М. Bennett, М. Вуган та ін.).

Проте проблеми підготовки майбутніх фахівців сфери культури засобами активізації проектної діяльності в процесі формування крос-культурної комунікації все ще залишаються невизначеними.

Мета статті. Головною метою цієї роботи є визначити роль проектної діяльності в формуванні крос-культурної професійної компетенції майбутніх фахівців сфери культури.

Виклад основного матеріалу. В умовах інтенсифікації глобалізаційних процесів завдяки сучасним засобам пересування, комунікативно-інформаційним технологіям, взаємодія країн, народів та культур набуває постійний та немінучий характер.

Сьогоднішні студенти вищих навчальних закладів – це завтрашні фахівці, які будуть здійснювати обмін досягненнями культур, налагоджувати безпосередні контакти між державними інститутами та суспільними рухами різних країн, співпрацювати у міжнародних наукових, культурних, творчих, соціальних проектах тощо. Звідси, очевидним стає той факт, що фахова підготовка студентів вищих навчальних закладів має спрямовуватися не лише на формування їхньої професійної компетентності, навичок вільного володіння англійською мовою, але й на підготовку до ефективного функціонування у мультикультурному світі.

Домінантою навчального предмета «Іноземна мова» повинно бути формування пізнавальної та комунікативної культури особистості. Отже, одним із пріоритетних завдань навчання іноземних мов визнається формування у студентів крос-культурної компетенції, що передбачає наявність знань про національно-культурні особливості країни, мова якої вивчається, про норми мовленнєвої та немовленнєвої поведінки її носіїв, вміння будувати свою поведінку відповідно до цих особливостей і норм. Тим самим сучасна концепція мовної освіти робить важливий акцент на необхідності не обмежувати вивчення іноземної мови її вербальним кодом, а формувати у свідомості студента «картину світу», притаманну носієві цієї мови як представникові певної культури й певного соціуму.

У сучасній практиці навчання іноземним мовам у вищій школі широко використовуються аудиторні групові інтерактивні заняття (рольові ігри, ділові ігри, моделювання, тренінги, case study, квести, майстер-класи, метод мозкового штурму (brainstorming), презентації, сторітеллінг, метод проектів), які сприяють розширенню особистісного творчого потенціалу студентів та активізації практичних навичок володіння іноземною мовою, які набувають великого значення в процесі формування професійних компетенцій фахівця, який би відповідав умовам сьогодення та був би конкурентноспроможним на сучасному ринку праці.

Слід визначити, що саме метод проектів, який передбачає опору на творчість студентів, заохочення їх до дослідницької діяльності, дозволяє реально інтегрувати професійно-орієнтовані дисципліни, використовувати різні режими роботи студентів та організовувати навчання в режимі team-working.

В основі методу проектів лежать ідеї Джона Дьюї, який створив концепцію прагматичного навчання, методи якої забезпечують власні відкриття тих, хто навчає і вчиться, та орієнтовані на наукове дослідження як зразок створення стратегії навчання в межах гуманістичного напрямку. У педагогічних поглядах та експериментальних роботах Джона Дьюї започатковані ідеї побудови навчання на активній основі через доцільно-мотивовану діяльність учнів у співвідношенні з його особисто-визначеним інтересом. Надзвичайно важливо показати учню його особисту зацікавленість у здобутті знань та визначити де і яким чином вони можуть використовувати у подальшому житті та професійній діяльності [1, с. 101].

За визначенням Дж. Джонса проект це «процес, який дає початок змінам у штучному середовищі». Чечель відзначає, що проект це буквально «кинутий вперед», тобто прототип, прообраз будь-якого об'єкта, виду діяльності, а проектування перетворюється на процес створення проекту. Є. Полат пояснює проект як об'єднану навчально-пізнавальну творчу діяльність учнів-партнерів, які мають спільну проблему, мету, способи діяльності, узгоджені методи, спрямовані на досягнення загального результату спільної діяльності [10].

В рамках сучасних освітніх технологій метод проектів визначається, як комплексний процес, який формує загально навчальні розуміння, основи технологічної грамоти, культуру праці і спрямований на оволодіння ними способами перетворення матеріалів, енергії, інформації, технологіями їх обробки. С. Шишов під методом проектів розуміє: «спосіб організації пізнавально-трудова діяльність учнів з метою розв'язання проблем, пов'язаних з проектуванням, створенням і виготовленням реально об'єкта (продукту праці)» [6, с. 258]. За визначенням О. Кoberник: «проект є складовою проектування, що розглядається як створення проекту (прототипу, прообразу) передбачуваного або можливого об'єкту стану. Проектування – це вид діяльності, що синтезує в собі елементи ігрової, пізнавальної, ціннісно-орієнтаційної, перетворюючої, професійно-трудова, комунікативної, навчальної, теоретичної, практичної діяльності» [2; 3]. Н. Матяш і В. Симоненко розглядають проектну діяльність як «процес, під час якого створюється і виготовляється виріб (послуга) як проектування» [7].

Відповідно до класифікації українського дослідниці О. Пехоти проекти розрізняють:

Дослідницькі проекти потребують добре обміркованої структури, визначеної мети, актуальності предмета дослідження для всіх учасників, соціальної значущості, продума-

ності методів, у тому числі експериментальних методів обробки результатів. Вони повністю підпорядковані логіці дослідження і мають відповідну структуру: визначення теми дослідження, аргументація її актуальності, визначення предмета й об'єкта, завдань і методів, визначення методології дослідження, висунення гіпотез, розв'язання проблеми і намічання шляхів її розв'язання.

Творчі проекти не мають детально опрацьованої структури спільної діяльності учасників, вона розвивається, підпорядковуючись кінцевому результату, прийнятій групою логіці спільної діяльності, інтересам учасників проекту. Вони заздалегідь домовляються про заплановані результати і форму їх представлення: рукописний журнал, колективний колаж, відеофільм, свято, тощо. І тоді потрібні сценарій фільму, програма свята, макет журналу, альбому, газети.

Ігрові проекти учасники беруть собі визначені ролі, обумовлені характером і змістом проекту. Це можуть бути як літературні персонажі, так і реально існуючі особистості, імітуються їх соціальні і ділові стосунки, які ускладнюються вигаданими учасниками ситуаціями. Ступінь творчості учнів дуже високий, але домінуючим видом діяльності все-таки є гра.

Інформаційні проекти спрямовані на збирання інформації про який-небудь об'єкт, явище, на ознайомлення учасників проекту з цією інформацією, її аналіз і узагальнення фактів. Такі проекти потребують добре продуманої структури, можливості систематичної корекції у ході роботи над проектом. Структуру такого проекту можна позначити таким чином: мета проекту, його актуальність; методи отримання (літературні джерела, засоби масової інформації, бази даних, у тому числі й електронні інтерв'ю, анкетування тощо) та обробки інформації (її аналіз, узагальнення, зіставлення з відомими фактами, аргументовані висновки); результат (стаття, доповідь, реферат, відеофільм); презентація (публікація, у тому числі в електронній мережі, обговорення у телеконференції). Такі проекти можуть бути органічною частиною дослідницьких проектів, їхнім модулем.

Практико-орієнтовані проекти результат діяльності учасників чітко визначено з самого початку, він орієнтований на соціальні інтереси учасників (документ, програма, рекомендації, проект закону, словник, проект шкільного саду). Проект потребує складання сценарію всієї діяльності його учасників з визначенням функцій кожного з них. Особливо важливими є організація координаційної роботи у вигляді поетапних обговорень та презентація одержаних результатів і можливих засобів їх упровадження у практику. Якщо короткотермінові проекти можуть виконуватися на уроках з одного предмету, то довготермінові проекти (від одного місяця до року) присвячені доволі великій або декільком пов'язаним проблемам, і відповідно є міждисциплінарними та аналізуються здебіль-

шого в позаурочний час. У реальній практиці здебільшого застосовуються змішані типи проєктів, де, наприклад, поєднуються ознаки як предметних так і міжпредметних [9; 10].

Таким чином, зважаючи на вищевикладане визначимо проєктну діяльність як вид роботи, направлений на підготовку кінцевого продукту. Мета цього виду роботи – дати студенту можливість виконати незалежну роботу, побудовану на знанні мови та уміннях і навичках, здобутих упродовж певного періоду вивчення. Серед поставлених цілей особливого значення набувають наступні: реалізація творчого потенціалу студента як суб'єкта самостійної навчальної діяльності; актуалізація особистісно значимих мотивів навчальної діяльності; інтеграція міждисциплінарних знань; включення до процесу освоєння мови, що вивчається, та культури в реальну інформаційно-освітню, проєктно-дослідницьку й соціально-культурну діяльність; використання набутого дослідницького матеріалу під час вивчення професійно-орієнтованих дисциплін; створення умов для формування навчальної та крос-компетенції студентів у вивченні мови і їх розвитку як мовної особистості; розвиток соціальної зрілості. Основними методичними принципами, що мають концептуальне значення для проєктної методики, є принципи свідомості, наступності, активності, комунікативності, наочності, систематичності, самостійності. Їх тісна взаємозалежність та взаємопов'язаність сприяють максимальній ефективності процесу навчання та допомагають наблизити його до практики.

Зазначимо, що практична цінність виконання певної проєктної роботи базується на активізації та вдосконаленні різних мовленнєвих вмінь та навичок (практика усного мовлення, навички письма, пошукове та аналітичне читання, аудіювання), розвитку комунікативних здібностей, навичок роботи з аудиторією та ін. Певні завдання більше підходять для індивідуальної роботи, інші – для роботи в парах або малих групах.

Успіх будь-якого проєкту має залежити від двох чинників: викладача та студентської мотивації до участі в ньому, де завдання педагога – створити умови для розуміння студентами мети проєкту, проводити професійну підтримку і контроль, підтримувати будь-яку ініціативу, орієнтувати студентів на вибір завдання та допомогти обрати такі методи його виконання, за яких вони б почувалися максимально комфортно і відчували зацікавленість в підготовці та презентації своєї роботи. Викладач повинен прокоментувати виконану роботу, проаналізувати позитивні риси, визначити мовленнєві, логічні і змістовні помилки та недоліки, надати можливість їх виправити і доопрацювати.

Отже, проєктна діяльність ідеальна для різнорівневих груп, оскільки кожне завдання може бути виконане студентами, що мають різний рівень підготовки. У процесі проєктної діяльності студенти реально спілкуються між

собою і з навколишнім світом англійською мовою, допомагають активізувати практичні навички та знання набуті на заняттях з професійно-орієнтованих дисциплін і, таким чином, моделюють на практиці майбутню професійну діяльність. Проєкти дозволяють не лише отримати нові знання, але й сприяють отриманню певного соціального досвіду.

Практичний курс «Іноземна мова» викладається протягом I-II курсів в цей час студенти також вивчають такі професійно-орієнтовані та фундаментальні дисципліни як: «Історія зарубіжної культури», «Індустрія дозвілля і розваг», «Культурологія», «Соціально-культурне проєктування», «Майстерність актора», «Теорія та історія дозвілля», «Анімаційні-ігрові технології в дозвіллі». Поєднуючи практичні та теоретичні знання здобуті під час вивчення зазначених дисциплін із володінням іноземною мовою дає можливість виконувати різні види проєктів. Так, наприклад: *інформаційні* «Outstanding Personalities of Ukraine», «Famous People of English-Speaking Countries», «Ideals, Values and Group Identity», «National Values in Ukraine and ESCs», «Gesture-Loving Nations», «Multilingual Internet», «Outstanding Artists of Ukraine and ESCs», *рольові* «Shopping», «Lifestyle and Culture», «Tour around The World», «Booking the Hotel Room», «Modern and Ancient Wonders of the World», «Eating Habits Around the World», *ігрові* «Quizzes», «Guess the Person», «Tree of Wishes», «Travel and Culture», *дослідницько-пошукові* «Cross-Cultural Understanding», «Popular Places of Ukraine», «Popular Events and Festivals in Ukraine and ESCs», *культурологічні* «What is Culture», «Traditions and Customs of English-Speaking Countries», «Subcultures», *екологічні* «World Savers», «Save Our Earth», *проєкти самоосвіти і самовиховання* «When in Rome, do as the Romans do», «Features of Character», «Let us not be blind to our differences – but let us also direct attention to our common interests and the means by which these differences can be resolved», *пізнавальні* «Cultural differences: Rules of Behavior for Different Nationalities», «National Stereotypes», *практично зорієнтовані* «Christmas», «Easter», «Tips for Foreign Visitors to Ukraine», «Famous Parks and Gardens of Ukraine and ESCs», «World Famous Museums and Galleries», «Modern Interactive Museums», *літературно-творчі* «Seasons», «If I Were...», «Non-Verbal World of Gestures», «Cinema in Modern Life» та інші.

Обмін духовними цінностями, знайомство з досягненнями культури інших народів збагачує особистість. Чим більше розвинена національна культура, тим більше вона здатна до включення у сферу духовного спілкування цінностей культури іншої нації і тим більше можливостей вона надає для духовного збагачення особистості. Характер сприйняття залежить як від змісту цінностей культури, так і від комплексу індивідуально-особистісних особливостей того, хто сприймає. Сприй-

няття здійснюється за допомогою порівняння елемента культури іншої нації з аналогічним у власній національній культурі. Порівняння – основа всякого розуміння і всякого мислення. Чужа культура засвоюється тільки в процесі діяльності: практичної, навчальної чи іншої [5, с. 45-50].

Осмилення нового, його засвоєння неможливі без розумових процесів, пов'язаних з мовою. Мова сприяє взаємному пізнанню націй, засвоєнню культурної спадщини. Людина досягає вищого культурного розвитку тоді, коли велика духовна робота відбувається в ній самій. Проте прийти до цього вона може лише завдяки спілкуванню. Пізнання духовної культури іншої нації припускає емоційно-інтелектуальну активність суб'єкта сприйняття, систематичність нагромадження знань про зміст культурних цінностей.

Необхідно зазначити, що теми проєктів найчастіше сьогодні стосуються конкретного питання, що є актуальним для реального життя. Разом з тим, це вимагає залучення знань студентів не лише з одного предмету, але й з різних галузей, стимулює систематичне творче мислення, «вмикання» навичок дослідницької роботи. Саме таким

чином досягається природна інтеграція знань і формується крос-культурна професійна компетенція, адже сучасному суспільству потрібні фахівці, здатні вільно орієнтуватися в складних соціокультурних обставинах, здійснювати повноцінні контакти з представниками інших країн і культур у різних сферах людської діяльності, активно реалізовувати свій особистісний потенціал у професійній та творчій діяльності.

Висновки і пропозиції. Таким чином, застосування проєктної діяльності на заняттях з іноземної мови у вузі стимулює і посилює позитивну мотивацію до навчання, тому що воно: особистісно-орієнтоване; активізує безліч дидактичних підходів – навчання у процесі діяльності, сумісне навчання, мозковий штурм, рольові ігри, евристичне та проблемне навчання, дискусію, командне навчання; само мотивуюче, що означає зростання інтересу та включення в роботу в міру її виконання; дозволяє вчитись на власному досвіді та досвіді інших; приносить задоволення студентам, які бачать продукт своєї власної праці, саме ці знання і вміння дозволяють молоді упродовж життя успішно реалізуватися у професійній діяльності.

Список літератури:

1. Вульфсон Б.Л. Джон Дьюи и советская педагогика / Б.Л. Вульфсон // Педагогика. – 1992. – № 9-10. – С. 99-105.
2. Коберник О. Проективна педагогіка і національна школа / О. Коберник // Шлях освіти. – 2000. – № 1. – С. 7-9.
3. Коберник О.С. Розробка творчих проєктів на уроках технічної праці / О.С. Коберник // Трудова підготовка в закладах освіти. – 2002. – № 2. – С. 41-45.
4. Курицина В.Н. Метод проєктів: вчора, сьогодні, завтра / В.Н. Курицина // Образовательная технология как система, объединяющая теорию, практику и искусство. – Воронеж: ВГПУ, 2000. – С. 59-63.
5. Лапшин А.Г. Международное сотрудничество в области гуманитарного образования: перспектива кросс-культурной грамотности // Кросскультурный диалог: компаративные исследования в педагогике и психологии. Сб. ст. – Владимир, 1999. – С. 45-50.
6. Матяш Н.В. Психология проектной деятельности школьников в условиях технологического образования / Н.В. Матяш; под ред. В.В. Рубцова. – Мозырь: РИФ «Белый ветер», 2000. – 286 с.
7. Освітні технології: навч.-метод. посібник / [Пехота О.М., Кіктенко А.З., Любарська О.М. та ін.]; за ред. О.М. Пехоти. – ІС: Вид-во А.С.К., 2003. – 255 с.
8. Осмоловський А. Від навчального проєкту до соціальної самореалізації особистості / А. Осмоловський, Л. Василенко // Шлях освіти. – 2000. – № 2. – С. 34-37.
9. Теорія і методика трудового навчання: [монографія] / За заг.ред. О.М. Коберника. – К.:Наук. світ, 2003. – 172 с.
10. Что такое проект? / Е. Полат, И. Петрова, М. Бухаркина, М. Моисеева // Відкритий урок. – 2004. – № 5-6. – С. 10-17.
11. Black J., Mendenthall M. Cross-cultural training effectiveness: a review and a theoretical framework for future research / Academy of Management review # 15. – 1990. – P. 113-136.
12. Fiedler F., Mitchell T., Triandis H. The culture assimilator: an approach to cross-cultural training / Journal of Applied Psychology. – № 55. – 1971. – P. 95-102.

Орлова Е.В.

Обособленное подразделение «Николаевский филиал
Киевского национального университета культуры и искусств»

ПРОЕКТНАЯ ДЕЯТЕЛЬНОСТЬ КАК ФАКТОР ФОРМИРОВАНИЯ КРОССКУЛЬТУРНОЙ ПРОФЕССИОНАЛЬНОЙ КОМПЕТЕНЦИИ СТУДЕНТОВ ВУЗОВ КУЛЬТУРЫ

Аннотация

В статье раскрываются проблемы формирования кросскультурной профессиональной компетентности будущих специалистов сферы культуры в процессе изучения иностранного языка, что является основой для глобального понимания культуры и способствует эффективному межкультурному диалогу и взаимопониманию. Анализируются роль проектной деятельности в формировании кросскультурной профессиональной компетенции будущих специалистов сферы культуры.

Ключевые слова: кросскультурная профессиональная компетенция, проектная деятельность, межкультурная коммуникация, языковые умения и навыки, поликультурная среда.

Orlova O.V.

Separated Subdivision «Mykolaiv Branch
of Kyiv National University of Culture and Arts»

PROJECT ACTIVITIES IN CROSS-CULTURAL PROFESSIONAL COMPETENCE FORMATION DURING TRAINING OF THE STUDENTS OF HIGHER EDUCATIONAL INSTITUTIONS OF CULTURAL SPHERE

Summary

The article deals with the problems of cross-cultural professional competence formation with the future cultural sphere specialists in the process of foreign language learning. It is considered to be the basis for global culture understanding and contributes intercultural dialogue and understanding. The role of project activities in cross-cultural professional competence formation with the future cultural sphere specialists is analysed.

Keywords: cross-cultural professional competence, project activities, intercultural communication, language skills, polycultural environment.